

Sinteza ședinței Parlamentului din 6 iunie 2024

Ședința în plen a Parlamentului din data de 6 iunie 2024 se remarcă prin faptul că legislativul nu a asigurat respectarea transparenței decizionale pentru toate proiectele de acte normative votate. În cadrul monitorizării ședinței plenare, echipa Promo-LEX a scos în evidență faptul că în continuare unele acte aferente proiectelor examinate sunt publicate pe pagina web fie în ziua ședinței, fie în timpul examinării sau chiar ulterior votării.

La ședința din 6 iunie, actele adiționale (rapoartele comisiilor permanente și un coraport) pentru cinci proiecte dezbătute au fost publicate în timpul examinării acestora. Transparența decizională a fost afectată și prin faptul că în cazul unui proiect de lege, votat în lectura a II-a, raportul comisiei și sinteza propunerilor și recomandărilor nu au fost

publicate, iar în cazul a trei proiecte de acte normative nu a fost respectat termenul pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

Promo-LEX reiterează că publicarea rapoartelor comisiilor și a altor acte aferente proiectelor în timpul examinării acestora sau chiar ulterior votării este o practică lacunară care afectează semnificativ transparența decizională a legislativului.

Ședința Parlamentului a fost marcată și de unele modificări în componența numerică și nominală a unor comisii parlamentare permanente. În Comisia drepturile omului și relații interetnice numărul membrilor a fost majorat de la șase, la șapte, fiind inclus un deputat independent. În cazul Comisiei juridice, numiri și imunități componența numerică a fost redusă de la 11 la 10, însă componența nominală este formată din șapte membri din partea majorității parlamentare și doi din partea opoziției. Anterior, Asociația Promo-LEX [a semnalat](#) o reprezentativitate disproportională în Comisia juridică, numiri și imunități, după ce în data de 1 februarie 2024 au fost operate modificări privind componența comisiei. Promo-LEX a recomandat să fie făcute unele ajustări, pentru a asigura o reprezentare echitabilă a opoziției. Potrivit Regulamentului Parlamentului, componența nominală a comisiilor permanente se stabilește în baza reprezentării proporționale a fracțiunilor parlamentare, iar membrii acestora sunt numiți de legislativ, cu votul majorității deputaților aleși.

Ordinea de zi a ședinței Parlamentului din 6 iunie a însumat 22 de proiecte, dintre care doar șapte au fost votate. La această ședință, deputații din opoziția parlamentară au solicitat audierea ministrului Agriculturii și Industriei Alimentare, a Procurorului șef al Procuraturii Anticorupție, dar și excluderea de pe ordinea de zi a două proiecte, însă nicio solicitare nu a fost acceptată de către plenul Parlamentului. De cealaltă parte, la solicitarea comisiilor permanente, a fost acceptată amânarea examinării a altor două

proiecte.

În final, precizăm că, legislativul a continuat să exercite controlul parlamentar prin audierea Raportului de activitate al Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar pentru anul 2023, iar următoarea întrunire a plenului Parlamentului este programată pentru data de 13 iunie.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

**Document de Opinie / Măsurile
„antiextremism” din regiunea
transnistreană a Republicii**

Moldova (sumar)

Document de opinie (sumar)

Măsurile „antiteroriste” din regiunea transnistreană a Republicii Moldova

De la 2007 până în prezent, sub pălăvănișul aparent acceptabil al „combaterii extremismului”, structurile transnistrene au consolidat vocea critică, în dauna nașterii tratamentelor degradante, au intensificat controlul asupra spațiului mediatic, au limitat drastic spațiul de acțiune al societății civile și au promovat educația militară și activități cu potențial ridicat de violență în rândul minorilor.

Emergența și continuarea „luptei împotriva extremismului”

În regiunea transnistreană, instrumentele și programele „luptei împotriva extremismului” au fost dezvoltate treptat, în baza modelului Federației Ruse și al altor regiuni sud-estice considerate „la începutul cu”.

- Prima „legă” privind combaterea activităților extremiste a fost adoptată în 2007 (la 5 ani diferență după ce a fost adoptată o lege similară în Federația Rusă).
- Accesul „legii” nu oferă o definiție explicită pentru conceptul de extremism.
- Definiția vagă și prea generală termenilor „activitate extremistă”, „organizație extremistă” și „incidență extremistă”.
- Neclaritatea limbajului este principală sursă de confuzie și „extremismului” și are ca rezultat o interpretare diferită cu

extensiunea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cum ar fi libertatea de gândire, de conștiință și de religie, libertatea de opinie și dreptul la libertatea de expresie.

Conținutul ambiguu și neclaritatea limbajului „legii” creează o atmosferă de incertitudine în rândul minorităților.

În urma adoptării „legii” din 2007, a fost modificat „proiectul penal” și „proiectul constituțional” pentru a stabili factorii care constituie infracțiunile de natură „extremistă” și a reglementa pedepsele care se aplică organizațiilor și persoanelor implicate în „activități extremiste”. Aceste schimbări au fost văzute ca fiind o încercare de a stabili o legislație în conformitate cu normele internaționale, inclusiv în ceea ce privește libertatea de expresie, libertatea de asociere și libertatea de exprimare.

Extinderea registrului de măsură „antiteroriste”

Începând cu anul 2010, pe lângă dezvoltarea „extremismului”, structurile transnistrene au aplicat „legislația” împotriva „combaterii

În 2012, a fost creată lista organizațiilor și persoanelor care ar fi implicate în activități teroriste sau extremiste.

În 2018, „combaterile extremismului” a fost integrată în principalele direcții ale „politicilor de stat în domeniul antiterorismului” – document care stabilește obiectivele și sarcinile principale în rândul minorităților respectând unele dintre principalele surse interne de „pericol terorist”.

Opinion Paper (Summary)

“Anti-extremist” Measures in the Transnistrian Region of Moldova

Since 2007, purportedly under the guise of “combating extremism”, Transnistrian structures have marginalized dissenting voices, subjected them to degrading treatment, tightened control over the media landscape, significantly restricted the scope for civil society engagement, and promoted military education and potentially violent behaviors among minors.

The Emergence and Persistence of the “Fight Against Extremism”

In the Transnistrian region, the tools and mechanisms employed to “combat extremism” have evolved gradually drawing inspiration from the practices of the Russian Federation and other established authoritarian regimes. It

commenced with the propagation of alarmist narratives concerning threats to “stability”, subsequently leading to the implementation of measures that conferred disproportionate authority to Transnistrian security structures.

- The first “law” on combating extremist activities was enacted in 2007 (five years after a similar law was passed in the Russian Federation).
- This “law” lacks an explicit definition of extremism.
- It offers vague and overly broad definitions for terms such as “extremist activity”, “extremist organization”, and “extremist incidents”.
- Clear limitations on anti-extremist measures are absent, particularly when

they evidently interfere with human rights and fundamental freedoms, including freedom of thought, conscience, religion, freedom of association and freedom of expression.

In contrast to international standards, the law’s list of “extremist” offenses includes ten actions that do not refer to the use of violence.

Following the adoption of the “law” in 2007, revisions were made to the “criminal code” and “constitutional code” to delineate “extremist” offenses and specify the penalties applicable to organizations and individuals involved in “extremist activities”. These purported reforms may encompass actions that are considered lawful and legitimate in a democratic environment, such as engaging in peaceful protests, expressing critical viewpoints on social media platforms, producing satirical content, or exposing illegalities committed by Transnistrian structures.

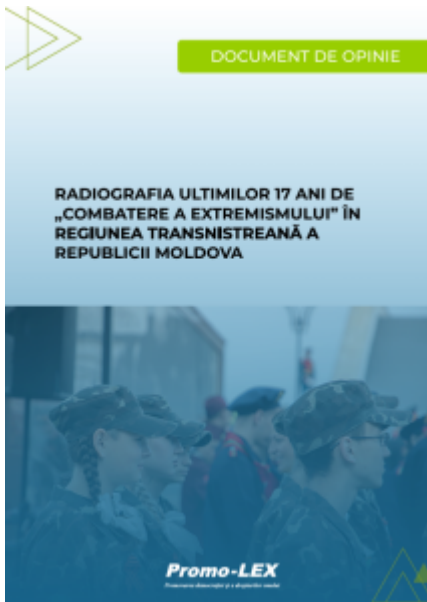
Expanding the Spectrum of “Anti-Extremist” Measures

Since 2010, alongside the establishment of a “terrorism” framework, the Transnistrian structures have implemented various measures.

- In 2012, a list of organizations and individuals allegedly implicated in terrorist or extremist activities was compiled.
- In 2018, the “fight against extremism” was incorporated into the main directions of the “state counter-terrorism policy” – a document which identifies extremism and the erosion of patriotism among young people as primary domestic sources of “terrorist danger”.

Radiografia ultimilor 17 ani de „combatere a extremismului” în regiunea transnistreană a Republicii Moldova

Radiografia ultimilor 17 ani de de „combateră a extremismului” în regiunea transnistreană a Republicii Moldova

DOCUMENT DE OPINIE

MIHAELA ȘERPI

Analistă Politică în Domeniul Drepturilor Omului

Radiografia ultimilor 17 ani de „combateră a extremismului” în regiunea transnistreană a Republicii Moldova

www.promolex.md

Din 2007 până în prezent, au fost înregistrate numeroase cazuri de limitare a libertății locuitorilor regiunii transnistrene în mod ilegal, pentru comiterea unor presupuse acțiuni „extremiste”. Instigarea la „extremism” a fost invocată cu precădere în „dosarele penale” ce vizau vocile critice din regiunea transnistreană. Sub paravanul aparent acceptabil al „combaterii extremismului”, structurile transnistrene au ostracizat vocile critice, le-au supus la tratamente degradante, au intensificat controlul asupra spațiului mediatic, au limitat drastic spațiul de acțiune al societății civile și au promovat educația militară în rândul minorilor.

Cazurile Serghei Ilcenco, Oleksandr Lypovchenko, Larisa Calik, Ghenadie Ciorba, Victor Pleșcanov evidențiază cel mai bine metodele ilegale prin care acționează regimul de la Tiraspol pentru a supune la tăcere persoanele incomode.

Instrumentele și pârghiile folosite în vederea „combaterii

extremismului” au fost dezvoltate treptat, în baza modelului Federației Ruse și al altor regimuri autoritare consolidate.

Prima „lege” privind combaterea activităților extremiste a fost adoptată în 2007 , la 5 ani diferență după ce a fost adoptată o lege similară în Federația Rusă. Această „lege” nu oferă o definiție explicită pentru conceptul de extremism și nu precizează care sunt caracteristicile distincte ale acestui fenomen. În schimb, definește vag termenii „activitate extremistă”, „organizație extremistă”, „materiale extremiste” și include o listă de infracțiuni cu caracter „extremist”.

Din 2007 până în momentul de față, registrul de măsuri „antiextremiste” s-a extins constant:

- în 2012, a fost creată lista organizațiilor și persoanelor care ar fi implicate în activități teroriste sau extremiste. În 2017, Oleksandr Lypovchenko a fost inclus în lista de față din cauza unui text depistat în caietele sale. În 2022, Lypovchenko a fost exclus din această listă, însă structurile transnistrene nu i-au asigurat accesul la un remediu efectiv în urma acuzațiilor false și a detenției sale ilegale. Încălcarea drepturilor lui Oleksandr Lypovchenko au fost constatate inclusiv de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.
- În 2019, „combaterea extremismului” a fost integrată în principalele direcții ale „politicii de stat în domeniul antiterorismului” – document care stipulează că extremismul și slăbirea patriotismului în rândul tinerilor reprezintă unele dintre principalele surse interne de „pericol terorist”;
- În 2020, structurile transnistrene au intensificat lupta împotriva vocilor disidente prin adoptarea „strategiei de combatere a extremismului pentru anii 2020–2026”. Strategia a fost conturată în baza experienței de „combatere a extremismului” din Federația Rusă, Belarus și Kazahstan – state care au denaturat semnificația

acestui concept;

- În 2021, a fost creată „lista de stat a materialelor extremiste”, care conține inclusiv 8 website-uri ale cultului religios „Martorii lui Iehova”.

Ultimele modificări importante aduse „legislației antiextremism” datează din 2023. În termeni specifici, în mai 2023, la inițiativa lui Anatoli Gurețki, a fost modificată „legea” din 2007 pentru a oferi mai multe pârghii structurilor de forță transnistrene. Modificările propuse de Gurețki au vizat reglementarea dreptului „procurorului general”, al „adjunctului” acestuia și al „ministerului securității” de a se adresa „instanțelor de judecată” pentru recunoașterea unor organizații sau departamente ale acestora drept „extremiste”. O altă modificare vizează stipularea pedepselor pentru utilizarea „limbajului extremist” – măsură adoptată în vederea armonizării „legislației” din regiune cu cea rusească. Extinderea puterii structurilor de forță transnistrene în mod nejustificat în sfera libertății de exprimare și a libertății de asociere, în numele „combaterii extremismului”, a dus la comiterea mai multor încălcări ale drepturilor omului în raport cu jurnaliștii, activiștii civici și politici din regiunea transnistreană.

În plus, în ultimii ani se observă utilizarea educației militare și implicarea minorilor în activități cu potențial ridicat de violență cu scopul de a preveni „manifestările extremiste” în rândul copiilor și tinerilor. „Educația patriotică”, sub pretextul „combaterii extremismului”, a pătruns treptat în toate sferile educației, de la lecții în școli și în penitenciare, webinare pentru psihologi până la tabere militare-patriotice, competiții sportive-militare și festivaluri cu tematică militară, la care participă minorii, inclusiv copii din grădinițe. Aceste activități sunt realizate cu precădere de structurile de forță transnistrene, după modelul rusesc. De asemenea, evenimente de prevenire a „extremismului” în instituțiile școlare din regiunea

transnistreană sunt organizate și cu implicarea reprezentanților Ambasadei Federației Ruse la Chișinău. Această presupusă „măsură de prevenție” este completamente contrară abordării centrate pe drepturile omului și conceptului de educație pentru pace, drepturile omului și dezvoltare sustenabilă promovat de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO).

Din discursul anual al liderului regiunii transnistrene rezultă că, în anul 2024, „combaterea extremismului” și „educația patriotică” a copiilor și tinerilor vor fi direcții prioritare pentru toate structurile transnistrene.

În acest context, având în vedere creșterea numărului cazurilor de limitare a libertății de exprimare și persecutare a persoanelor incomode regimului de la Tiraspol, Asociația Promo-LEX îndeamnă organizațiile internaționale, factorii de decizie de la Chișinău, reprezentanții misiunilor diplomatice, să utilizeze instrumentele de care dispun pentru a exercita influență asupra structurilor transnistrene, inclusiv asupra modului în care acestea aplică „măsurile anti-extremism”.

Pentru mai multe detalii, accesați [documentul](#).

Documentul a fost elaborat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar oferit de Fundația Soros Moldova și National Endowment for Democracy, în cadrul proiectelor „Promovarea respectării drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană” și „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”.

Constatările Misiunii de observare Promo-LEX cu privire la organizarea și desfășurarea turului doi de scrutin al alegerilor locale noi și parțiale din 19 mai (2 iunie) 2024

Observatorii Promo-LEX au monitorizat în două localități, or. Bucovăț (r. Strășeni) și c. Tîrnova (r. Dondușeni), desfășurarea turului doi pentru alegerea primarilor, care a avut loc în data de 2 iunie 2024. Circumscripțiile și data desfășurării turului doi au fost stabilite de către Comisia Electorală Centrală (CEC), în termen legal.

Desfășurarea campaniei pentru turul doi de scrutin. În data de

30 mai 2024, CECE I nr. 13/21 Tîrnova a anulat înregistrarea candidatului PPŞ ca urmare a sesizărilor Inspectoratului de Poliție Donduşeni. Acestea erau bazate pe denunţurile depuse de către unii locuitori ai comunei Tîrnova, în care se menţiona despre oferirea a câte 500 lei pentru votarea candidatului PPŞ. În cadrul vizitei efectuate în localitate, observatorii Promo-LEX au fost informaţi de cel puţin cinci locuitori despre oferirea de bani, de către PPŞ, în cadrul campaniei electorale.

Avocaţii PPŞ au contestat decizia CECE I Tîrnova, însă atât CEC, cât şi instanţa de fond şi apel au menţinut fără modificări Hotărârea Consiliului electoral de circumscripţie.

Asociaţia Promo-LEX consideră că actele de corupţie trebuie eliminate definitiv din practica electorală. Organizarea unor alegeri libere şi corecte presupune respectarea cadrului legal, inclusiv ce ţine de asigurarea transparenţei finanţării partidelor politice şi a campaniilor electorale.

În acelaşi timp, cu referire la organizarea turului doi de scrutin din Tîrnova, reţinem următoarele aspecte:

- atât prevederile legale, cât şi cele din regulamentele CEC, în partea ce ţine de anularea înregistrării unui candidat în turul doi, rămân a fi neclare şi insuficient dezvoltate. Anterior, Promo-LEX a semnalat, inclusiv la etapa de elaborare a unui nou Cod electoral, despre acest vid legislativ;
- pe pagina CEC, în compartimentul dedicat alegerilor locale noi şi parţiale din 19 mai 2024, nu am identificat hotărârile CECE cu privire la organizarea turului doi de scrutin, inclusiv a CECE Tîrnova ce ţine de anularea înregistrării unui candidat;
- în contextul evenimentelor legate de excluderea unui candidat din CECE Tîrnova, înaintea turului II de scrutin, şi a includerii unui singur candidat în buletinul de vot, reamintim că art. 72 alin. (4) din Codul electoral prevede posibilitatea aplicării

ștampilei cu mențiunea „Retras” și după tipărirea buletinelor de vot, în cazurile în care concurentul electoral își retrage candidatura sau înregistrarea acestuia este anulată.

Ziua alegerilor pentru turul doi de scrutin. Potrivit observatorilor Promo-LEX, organele electorale inferioare (BESV, CECE) au activat responsabil și eficient. Procedurile de deschidere au fost observate în două secții (SV) din patru, ambele fiind deschise fără întârziere. Observatorii Promo-LEX au raportat că în SV nr. 13/26 Tîrnova nu a fost asigurată solemnitatea deschiderii prin intonarea imnului și afișarea drapelului de stat, dar și despre lipsa safeului pentru păstrarea buletinelor de vot nerepartizate membrilor biroului electoral.

Votarea a fost organizată eficient și s-a desfășurat liniștit. Totuși, procesul electoral din Tîrnova a fost marcat de îndemnuri și instrucțiuni, diseminate în mediul online, de a deteriora buletinele de vot, în urma excluderii candidatului PPȘ. Acest fapt ce a provocat, cel mai probabil, creșterea ponderii buletinelor nevalabile, comparativ cu primul tur.

Închiderea secțiilor de votare s-a desfășurat regulamentar. Numărarea voturilor de către organele electorale s-a efectuat conform prevederilor legale, iar procesele-verbale au fost completate fără erori.

Misiunea de observare a efectuat și numărarea în paralel a voturilor. Potrivit constatărilor preliminare Promo-LEX scrutinele sunt valabile, iar rezultatele sunt următoarele:

N.	Localitate	Primar ales	Rezultate preliminare CEC	Rezultate preliminare Promo-LEX	Diferența
1.	c. Tîrnova, Dondușeni	Gîsca Vladimir, <i>Partidul Socialiștilor din Republica Moldova</i>	741 (100%)	741 (100%)	–

2.	or. Bucovăț, Strășeni	Lozovan Nicolae, <i>Partidul Acțiune și Solidaritate</i>	217 (43,49%)	217 (43,49%)	–
		Maximova Irina, <i>Partidul Social Democrat European</i>	282 (56,51%)	282 (56,51%)	–

Amintim că, în data de 19 mai 2024 s-au desfășurat turul I al alegerilor locale noi și parțiale în nouă localități din Republica Moldova. Atât pentru funcția de primar, cât și consilieri, au fost înregistrați inclusiv candidați excluși la alegerile locale generale din toamna anului 2023, ca urmare a anulării înregistrării concurentului electoral Partidul politic „Șansa” (PPȘ). Mai mult, în satele Chioselia Rusă și Cotovscoe (UTA Găgăuzia) candidații PPȘ, excluși în 2023, au participat în calitate de candidați independenți și au fost aleși primari.

Asociația Promo-LEX este organizația neguvernamentală cu cea mai vastă experiență de monitorizare a alegerilor la nivel național. Cu începere din anul 2009, aceasta este a 26-a Misiune organizată cu implicarea a peste 17 mii de observatori naționali. Scopul Misiunilor de observare este informarea publicului despre modul de organizare și desfășurare a alegerilor, precum și sporirea încrederii în procesul electoral. Misiunea de observare are loc cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională ([USAID](#)).

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Sinteza ședinței Parlamentului din 30 mai 2024

În primele cinci luni ale anului, Parlamentul și-a îndeplinit funcția legislativă în proporție de 29%, conform Programului legislativ pentru 2024. În contextul monitorizării ședinței plenare a Parlamentului din 30 mai, experții Promo-LEX au constatat că doar 16 proiecte de acte normative au fost înregistrate (din 49 planificate), fiind adoptate 14.

În acest sens, Promo-LEX recomandă autorităților responsabile, în special Guvernului, să prezinte Parlamentului proiectele de acte normative în termen, iar Parlamentul, la rândul său, să asigure respectarea termenelor procesului decizional și să supravegheze implementarea programului, care este sursa principală pentru asigurarea previzibilității procesului

decizional.

Ședința plenară a Parlamentului din 30 mai s-a remarcat prin faptul că ordinea de zi a fost modificată de mai multe ori, în proporție de 200%, iar transparența decizională a fost afectată în cazul a 10 din cele 20 de proiecte dezbătute în plen.

În cazul a opt proiecte de acte normative, în momentul votării nu erau publicate actele adiționale (avize ale Guvernului, Direcției Generale Juridice și ale altor autorități; rapoartele comisiilor permanente; expertiza anticorupție, etc.). În acest sens, Promo-LEX reiterează că publicarea rapoartelor comisiilor și a altor acte aferente proiectelor în timpul examinării acestora sau chiar ulterior votării este o practică defectuoasă, care afectează semnificativ transparența decizională a Legislativului.

În același timp, în cazul a două proiecte, perioada dintre înregistrarea proiectului, examinarea și votarea în prima lectură a fost mai mică de 10 zile lucrătoare, astfel nefiind respectat termenul pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

În final, menționăm că, la ședința din 30 mai, Parlamentul a continuat să exercite controlul parlamentar prin audierea raportului de activitate al Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor pentru anul 2023.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și

cetățeni.

Evaluarea celei de-a doua runde de pilotare a Programului „Bugetarea Participativă în Școli” – un succes în educația civică

Astăzi a avut loc evenimentul de evaluare a celei de-a doua runde de pilotare a Programului „Bugetarea Participativă în Școli”. Echipele de coordonare din cadrul celor șase instituții beneficiare ale Programului au prezentat rezultatele implementării bugetării participative, au împărtășit lecțiile învățate și au făcut schimb de experiență. Până în toamna acestui an, opt proiecte inovative vor deveni

realitate în patru licee, un gimnaziu și un colegiu din țară. Proiectele sunt finanțate din bugetele proprii și co-finanțate de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

La eveniment au fost prezenți reprezentanții partenerilor de implementare, care au salutat punerea în practică a unui astfel de program.

„Astăzi suntem la evaluarea celei de-a doua runde de pilotare a Programului „Bugetarea Participativă în Școli” și vom avea în față rezultatele pe care le-ați obținut. Vreau să vă felicit că ați participat în cadrul programului, ați dat dovadă de inițiativă și mi-aș dori ca această experiență să fie transmisă mai departe și dezvoltată la nivel național”, a declarat Ion Manole, Directorul Executiv al Asociației Promo-LEX.

„Exercițiul în cauză dezvoltă mai multe competențe. Acest proces este unul necesar în fiecare școală și ne-am gândit ca acesta să continue, să devină parte componentă a instituțiilor de învățământ din Republica Moldova. Astfel, începând cu anul acesta, în bugetele instituțiilor de învățământ preuniversitare va fi câte o sumă de bani care va putea fi alocată pentru bugetare participativă”, a menționat Valentina Olaru, Secretară de stat, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova.

„Astfel de proiecte completează transversal cunoștințele care se obțin, iar noi ca instituție de stat suntem aici ca să vă susținem. Nu este suficient să recunoști o inițiativă bună, dar e necesar să pui umărul – ne implicăm să arătăm prin exemplu propriu că se poate. Vreau să vă felicit pentru experiența acumulată. Să molipsim cât mai multe școli de această idee de implicare”, a precizat Doina Bordeianu, Directoarea Centrului de Instruire în Domeniul Electoral.

„Vreau să vă mulțumesc pentru efortul depus. În prezent țara

se dezvoltă pentru a fi mai democratică și mai europeană, iar prin efortul dvs., cu suportul partenerilor, contribuiți direct la dezvoltarea țării. Scopul nostru ca donator este de a crea oportunități acasă – să vă puteți dezvolta, să puneți umărul la construirea acestei țări”, susține Roman Purici, Director adjunct, Biroul pentru Democrație și Guvernare, Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională.

Instituțiile de învățământ beneficiare au fost selectate prin concurs, iar în activitățile programului au fost implicați peste 2700 de elevi. Este vorba de Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Ungheni; Liceul Teoretic „Sculeni”, s. Sculeni, r. Ungheni; Liceul Teoretic „OLIMP”, or. Sîngerei; Liceul Teoretic „Ion Pelivan”, s. Răzeni, r. Ialoveni; IP Gimnaziul „Mihai Eminescu”, or. Telenești și Colegiul „Alexei Mateevici”, mun. Chișinău.

La eveniment au participat și trei din cele cinci instituții de învățământ beneficiare în [prima rundă](#) de pilotare a programului, care au împărtășit din experiența acumulată, inclusiv cu privire la implementarea de sine stătătoare a programului.

Bugetarea participativă este o metodă autentică de luare a deciziilor democratice care dezvoltă înțelegerea bugetelor școlare, contribuie la dezvoltarea spiritului de lider la elevi, direcționează fondurile către nevoile stringente și ideile inovatoare și îi ajută pe elevi să învețe democrația și implicarea civică.

Programul „Bugetarea Participativă în Școli” este implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Programul este implementat în colaborare cu Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova și CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga
Comunicatoare
Asociația Promo-LEX
Tel: +373 68 800 827

De ce trebuie reformat actualul format al Misiunii de pacificare de pe Nistru?

La 29 mai este marcată Ziua Internațională a Forțelor ONU de Menținere a Păcii, cunoscută și ca „Ziua Căștilor Albastre”. Acest mecanism internațional promovează stabilitatea, securitatea, procesele democratice, protejează oamenii și bunurile, funcționează pentru comunitățile locale, iar forțele de securitate promovează o pace durabilă.

Scurt istoric. Prima misiune de menținere a păcii sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU) a fost stabilită la 29 mai 1948. De atunci și până în prezent, acesta este unul dintre principalele instrumentele utilizate de comunitatea internațională pentru a gestiona crizele complexe care amenință pacea și securitatea internațională. De-a lungul istoriei sale, ONU a desfășurat un total de 71[1] de operațiuni de menținere a păcii. Peste un milion de militari, poliție și personal civil au servit ca pacificatori ONU. În prezent, sunt desfășurate 11[2] misiuni de menținere a păcii sub egida comunității internaționale.

Misiunile de menținere a păcii aflate sub egida ONU, sunt întemeiate pe mai multe principii, principalele fiind respectarea Suveranității și integrității teritoriale, consimțământul părților, imparțialitate, caracterul multinațional, mandat concret, termen clar de desfășurare, corelare cu procesul politic de soluționare, fiind respectat și un plan de retragere.

Consimțământul părților. Operațiunile ONU de menținere a păcii sunt desfășurate cu acordul principalelor părți aflate în conflict. În absența unui astfel de consimțământ, o operațiune de menținere a păcii riscă să devină parte din conflict și să devieze de rolul său fundamental de a păstra pacea. Universalitatea consimțământului devine și mai puțin probabilă în condiții caracterizate prin prezența unor grupuri armate care nu se află sub controlul vreunei părți aflate în conflict.

Imparțialitate. Un alt principiu fundamental al misiunilor de menținere a păcii desfășurate sub egida ONU, este imparțialitatea acestora. În acest sens, misiunile de pacificare au ca obiectiv stabilirea și menținerea unor relații bune cu părțile aflate în conflict și, totodată, trebuie să evite activitățile care ar putea compromite imaginea sa de imparțialitate.

Termen. Toate misiunile de menținere a păcii desfășurate sub egida ONU trec prin câteva etape: lansarea misiunii, implementarea mandatului, tranziția, retragerea și lichidarea acesteia. Mai mult, retragerea și lichidarea operațiunii de pacificare este condiția instituirii oricărei misiuni internaționale și, de cele mai multe ori, reprezintă principalul indicator al unei operațiuni de succes. Astfel, chiar dacă unele misiuni de pacificare ONU durează mai bine de jumătate de secol, desfășurarea propriu-zisă a acestor misiuni presupune parcurgerea tuturor acestor faze, implicit retragerea și lichidarea.

Respectarea drepturilor omului. Scopul prioritar al misiunilor de pacificare desfășurate sub egida ONU, chintesența acestora, este respectarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Aceste misiuni au un rol important în asigurarea și protejarea drepturilor omului în zonele de conflict și post-conflict din întreaga lume. Sunt concepute pentru a crea și menține condițiile necesare pentru pace, securitate și stabilitate, ceea ce constituie un fundament vital pentru respectarea drepturilor fundamentale ale fiecărui cetățean. Prin prezența lor, forțele de menținere a păcii contribuie la prevenirea abuzurilor, monitorizează respectarea drepturilor omului și oferă suport logistic și consultanță guvernelor și instituțiilor locale pentru a-și întări capacitatea de a proteja cetățenii. De asemenea, acestea lucrează îndeaproape cu agențiile ONU specializate și organizațiile non-guvernamentale pentru a furniza asistență umanitară, educație și suport juridic, consolidând astfel statul de drept și promovând o cultură a respectului pentru drepturile omului.

Cazul Republicii Moldova. Pe teritoriul țării noastre la fel este desfășurată o misiune de pacificare, însă aceasta nu corespunde absolut criteriilor enumerate anterior. Misiunea de pacificare de pe Nistru este compusă din forțele beligerante, impusă de Federația Rusă, care a fost parte a conflictului din

1992. Totodată, contrar voinței autorităților constituționale, Federația Rusă își menține ilegal pe teritoriul Republicii Moldova trupele. Mai mult, acestea periodic desfășoară constant exerciții militare, implicând și structurile paramilitare din stânga Nistrului, fiind pusă în pericol viața și securitatea persoanelor. Astfel, a priori nu putem vorbi despre caracterul imparțial al acestei misiuni de pacificare.

Totodată, forțele de menținere a păcii dislocate pe teritoriul Republicii Moldova nu au un mandat recunoscut de ONU și nici termen de desfășurare a misiunii, în conformitate cu principiile și standardele internaționale.

Din punct de vedere al respectării drepturilor omului, formatul actual al misiunii de pacificare este unul impropriu și depășit. Pe parcursul ultimelor trei decenii, reprezentanții misiunii, au fost implicați în mai multe incidente grave legate de intimidarea apărătorilor drepturilor omului, intimidarea jurnaliștilor[3], rețineri ilegale[4], omor de persoane[5], etc.

Constatăm că, Misiunea de pacificare de pe Nistru, teoretic destinată menținerii păcii și securității în regiune, ar trebui să joace un rol fundamental în protejarea și respectarea drepturilor omului. Cu toate acestea, în practică, această misiune nu doar că eșuează în a-și îndeplini acest mandat, dar și încalcă grav drepturile fundamentale ale oamenilor din zonă. Diverse rapoarte și mărturii indică prezența abuzuri sistematice, cum ar fi detenții arbitrare, intimidarea populației civile, restricționarea libertății de circulație sau de exprimare. În loc să fie un garant al siguranței și al drepturilor omului, misiunea de pacificare contribuie la perpetuarea unui climat de teamă și nesiguranță, subminând astfel încrederea comunității internaționale și a locuitorilor din regiune în capacitatea sa de a asigura pacea și stabilitatea.

Amintim că Asociația Promo-LEX a elaborat în 2015 un [studiu](#)

privind Statutul forțelor pacificatoare în dreptul internațional: cazul Republicii Moldova, elaborând recomandări valoroase pentru autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. La nouă ani distanță, constatăm că acele recomandări sunt la fel de actuale și încurajăm instituțiile relevante să le realizeze sau să insiste asupra realizării lor. Modificarea formatului de pacificatori în Republica Moldova într-o misiune civilă internațională este necesară pentru a contribui la garantarea și asigurarea drepturilor omului în acest teritoriu.

[1] <https://peacekeeping.un.org/en/data>, ultima accesare la 28.05.2024

[2] Ibidem, ultima accesare la 28.05.2024

[3]

<https://promolex.md/22739-de-ziua-mondiala-a-pacii-amintim-incidentele-provocate-de-cei-care-trebuie-sa-asigure-pacea/?lang=ro>

[4]

<https://promolex.md/22743-veteran-al-razboiului-de-pe-nistru-gurie-popa-retinut-de-pacificatorii-rusi/?lang=ro>

[5]

<https://promolex.md/6468-soldatii-rusi-ne-impusca-cetatenii-pe-la-spate/?lang=ro>

Constatările preliminare ale Misiunii de observare Promo-LEX cu privire la organizarea campaniei electorale și desfășurarea zilei alegerilor din 19 mai 2024

Observatorii Promo-LEX au monitorizat în nouă localități din țară desfășurarea alegerilor locale noi și parțiale – primele de acest fel organizate după alegerile locale generale din 2023.

În cinci localități, alegerile au fost organizate din cauza numărului mic de candidați sau chiar a lipsei acestora în scrutinul din toamna trecută, iar în patru – pe motiv că

primarii aleși în noiembrie 2023 au fost ulterior aleși în calitate de președinți de raioane.

În două din cele nouă localități – satele Chioselia Rusă și Cotovscoe (UTA Găgăuzia) – s-a votat atât pentru primari, cât și pentru consilieri locali; în s. Sagaidac (r. Cimișlia), c. Tîrnova (r. Dondușeni), c. Hănăsenii Noi (r. Leova) și or. Bucovăț (r. Strășeni) – s-a votat doar pentru primari, iar în c. Cealîc, s. Cairaclia și c. Salcia (r. Taraclia) – doar pentru consilieri locali.

Informațiile prezentate în continuare au fost colectate și raportate de către trei observatori pe termen lung (OTL) și șapte observatori pe termen scurt (OTS), care au monitorizat fiecare dintre cele 13 secții de votare (SV) constituite.

În general, **alegerile au fost organizate și administrate** transparent și eficient de către CEC. Au fost implicați activ și președinții permanenți ai consiliilor electorale de nivelul II (CECE II). Totuși, lipsa unui organ electoral permanent, în cazul Unității teritoriale autonome Găgăuzia (UTAG), a creat impedimente în activitatea organelor electorale inferioare din UTAG. În plus, cel puțin la etapa inițială a instruirii și activității funcționarilor electorali din UTAG și Taraclia, au existat dificultăți pe motiv că aceștia cunosc insuficient limba română.

Datele privind numărul alegătorilor au fost transparente, iar solicitanții au avut acces la listele electorale. Înregistrarea candidaților s-a desfășurat regulamentar.

Campania electorală nu a fost foarte activă, majoritatea acțiunilor desfășurându-se în ultima săptămână, înainte de ziua alegerilor. Principala modalitate de a face campanie a fost agitația „din ușă-n ușă”. În unele localități, observatorii Promo-LEX au identificat zvonuri privind coruperea alegătorilor, însă informația nu a putut fi verificată. Interesul față de campanie a fost scăzut din

partea mass-mediei locale și regionale. Observatorii nu au întâlnit impedimente în monitorizarea alegerilor.

Ziua alegerilor. Procedurile de deschidere au fost observate în șase SV. Secțiile s-au deschis fără întârzieri. În același timp, doar într-o secție a fost asigurată solemnitatea deschiderii prin intonarea imnului și afișarea drapelului de stat. Camerele de filmat nu au înregistrat întreg procesul de deschidere în două SV (22/27; 33/21), iar într-o secție (13/26) nu a existat safeu pentru păstrarea buletinelor de vot nerepartizate membrilor biroului electoral.

În esență, în ziua alegerilor votarea a fost organizată eficient și s-a desfășurat liniștit. Totuși, observatorii Promo-LEX au raportat 24 incidente, dintre care majoritatea țin de votarea nejustificată în grup (6 cazuri – 11/39 Sagaidac), încălcarea secretului votării (4 cazuri – 33/26 Salcia, 11/39 Sagaidac), întreruperea procesului de filmare (3 cazuri – 33/26 Salcia, 22/27 Hănăsăni Noi, 33/21 Samurza) și prezența nejustificată a persoanelor neautorizate (3 cazuri – 22/27 Hănăsăni Noi, 11/39 Sagaidac).

Închiderea secțiilor de votare s-a desfășurat regulamentar. Numărarea voturilor de către organele electorale s-a efectuat rapid. În același timp, patru birouri ale secțiilor de votare (11/39 Sagaidac, 13/25 Tîrnova, 33/22 Cealîc, 36/57 Cotovscoe) au ignorat norma cu privire la obligativitatea prezentării buletinului de vot la numărare de către un singur membru. O secție de votare nu a fost iluminată suficient (13/25 Tîrnova), iar în alta (33/22 Cealîc) camera video nu a fost amplasată lângă masa pentru numărarea voturilor.

Misiunea de observare a efectuat și **numărarea în paralel a voturilor**. Potrivit constatărilor preliminare Promo-LEX, toate scrutinele sunt valabile, iar în patru localități primarii au fost aleși din primul tur (vezi tabelul). În alte două localități (Bucovăț și Tîrnova) va fi organizat turul II de scrutin în două săptămâni.

N.	Localitate	Primar ales	Rezultate preliminare CEC	Rezultate preliminare Promo-LEX	Diferența
1.	Hănăsenii Noi ,Leova	Lungu Iurie, PAS	229 (60.42%)	229 (60.42%)	–
2.	Chioselia Rusă, UTAG	Gospodinov Gheorghe, independent	240	240	–
3.	Cotovscoe, UTAG	Palic Gheorghe, independent	262	262	–
4.	Sagaidac, Cimișlia	Cojocaru Ion, PAS	412 (61.40%)	412 (60.42%)	–

Numărarea în paralel a voturilor obținute de concurenți pentru funcțiile de consilier în consiliile locale, la fel, confirmă rezultatele preliminare prezentate de CEC.

Procesele verbale, potrivit Misiunii, au fost completate de către BESV fără erori.

Asociația Promo-LEX este organizația neguvernamentală cu cea mai vastă experiență de monitorizare a alegerilor la nivel național. Cu începere din anul 2009, aceasta este a 26-a Misiune organizată cu implicarea a peste 17 mii de observatori naționali. Scopul Misiunilor de observare este informarea publicului despre modul de organizare și desfășurare a alegerilor, precum și sporirea încrederii în procesul electoral. Misiunea de observare are loc cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională ([USAID](#)).

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Sinteza ședinței Parlamentului din 16 mai 2024

Asociația Promo-LEX a monitorizat ședința plenară a Parlamentului din 16 mai 2024 și prezintă următoarele constatări.

Pe agenda Parlamentului au fost incluse 25 de proiecte, dintre care au fost votate 17, iar dezbaterile au durat circa 5 ore și 40 de minute. Două subiecte au dominat dezbaterile în cadrul ședinței, cu o durată totală de 2 ore și 30 de minute: 1) stabilirea datei alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova – pentru 20 octombrie 2024, și 2) stabilirea întrebării pentru referendumul republican constituțional – „Susțineți modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană?”. Ambele hotărâri ale Parlamentului au fost adoptate într-un

final cu votul a 56 de deputați.

În context, remarcăm că la formularea întrebării pentru referendumul republican constituțional, Parlamentul a ținut cont de recomandările expediate anterior de către organizațiile societății civile. De asemenea, amintim că, din data publicării actului de stabilire a datei alegerilor, potrivit legii privind implementarea parțială a votului prin corespondență, alegătorii ar trebui să aibă posibilitatea de a se înregistra pentru votul prin corespondență.

Ședința Parlamentului a fost marcată și de unele incidente (blocarea tribunei, insulte). Asociația Promo-LEX reiterează îndemnul său către deputați de a respecta Regulamentul Parlamentului și de a se abține de la proferarea de insulte, amenințări sau comentarii denigratoare.

Cu referință la respectarea transparenței procesului decizional și a procedurilor legislative, Promo-LEX a constatat că, în cadrul ședinței din 16 mai, aceasta a fost afectată în proporție de 60%. Analistii Promo-LEX au constatat că unele acte aferente proiectelor examinate, în cele mai frecvente cazuri rapoartele comisiilor și avizele asupra proiectelor, au fost publicate în ziua ședinței, fie în timpul examinării proiectelor sau chiar ulterior votării acestora.

De asemenea, șapte proiecte au fost votate fără a fi solicitate/acordate/publicate actele aferente, inclusiv avizele Guvernului și a Direcției Generale Juridice, expertizele anticorupție și avizele unor autorități (CALM, BNM). În cazul a două proiecte nu a fost respectat termenul legal pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

Astfel, reiterăm faptul că publicarea rapoartelor comisiilor și a altor acte aferente proiectelor în timpul examinării acestora sau chiar ulterior votării este o practică lacunară care afectează semnificativ transparența decizională a Legislativului.

În final, menționăm că Parlamentul a continuat să exercite controlul parlamentar prin audierea raportului de activitate al Autorității Naționale de Integritate pentru anul 2023.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.